

«Шығыс Қазақстан облыстық
балалар және жасөспірімдер
кітапханасы» КММ

Ақпараттық–библиографиялық
орталық

Өскемен, 2020 ж

Құрастырушыдан

«Шығыс Қазақстан облыстық балалар және жасөспірімдер кітапханасы» Шығыс Қазақстан облысының аталып өтетін және еске алынатын күндері" күнтізбесінің кезекті шығарылымын басылымға дайындады.

Осы шығарылымда өңірдің саяси, экономикалық және мәдени өміріндегі 2021 жылы аталып өтілетін маңызды мерейтойлық оқиғалары қамтылған.

Бұл нұсқаулық екі бөлімнен тұрады. Бірінші бөлімнің өзіндік ерекшеліктері бар. Алдымен күндері белгілі болған атаулар мен оқиғалар келтірілген. Бұдан кейін туған күні, айы белгісіз атаулы күндер де бөлек тізбемен көрсетілген. Бірінші бөлім аталып өтілетін және еске алынатын күндер тізбесінен тұрады. Жалпы тізімде өмірбаяны мен шығармашылығы талданатын есімдер жұлдызшамен белгіленген.

Бірінші бөлімдегі («*» жұлдызшамен) белгіленген күндер, күнтізбенің екінші бөлігінде барынша толық ашылған, онда қысқаша тарихи немесе өмірбаяндық анықтамамен және әдебиеттер тізімімен бірге көрсетілген.

Бөлімдердің ішінде материал хронологиялық тәртіппен орналасқан. Әр анықтамаға арналған әдебиеттер тізімі авторлардың әліпбилік көрсеткішімен және шығарма атауымен берілген. Оқу құралының соңында күнтізбеде белгіленген есімдердің әліпбилік көрсеткіші орналастырылған.

Даталарды анықтау және нақтылау облыстық балалар және жасөспірімдер кітапханасының анықтамалық-библиографиялық аппаратының негізінде жүргізілді.

Осы көрсеткіш туралы пікірлеріңізді, ескертпелер мен ұсыныстарыңызды мына мекен-жай бойынша жолдауларыңызды сұраймыз:

Өскемен қаласы,

Космическая көшесі, 6/2

Облыстық балалар және жасөспірімдер кітапханасы

Ақпараттық-библиографиялық орталық

e-mail: childrenlibrary@mail.ru

Айы мен күні белгілі атаулы күндер тізбесі

Қаңтар

- 1 **Әскербекқызы Жанат** - ақын, әдебиеттанушы, туғанына 55 жыл (1966). «Ғарыш билер ғұмырымды» (1999), «Қаракөз бұлақ» (2001), «Қаңтардағы қызыл гүл» (2001), «Көктүріктер әуейі» (2002), «Қаз қанатындағы ғұмыр» (2007), «Миф дүниесі және көркемдік әлем» (2004), «Көркемдік өріс» (2008), «Мифтің поэтикадағы қызметі» (2010) ғылыми-зерттеу кітаптарының авторы.
- **Максұтұлы Мұрат** - театр суретшісі, туғанына 75 жыл (1946). «Ерен еңбегі үшін» (2005) медальдарымен марапатталған. ҚР Мемлекеттік сыйлығының (1986), Республикалық театр байқауларының (1995, 1998, 2001, 2004) лауреаты.
- **Головченко Василий Евстафьевич** – Зайсан қаласының тумасы Кеңес Одағының батыры, туғанына 100 жыл (1921- 1990).
- **Қабылов Мырзабек Солтанқанұлы** - ақын, туғанына 70 жыл (1951). Шығармалары облыс газеттерінде, әдеби-көркем «Восток» журналында жарияланған.
- 2 **Сәрсекеев Медеу Сапаұлы-Қайнар** ауылының (бұрынғы Семей облысы, Абыралы ауданы) тумасы, жазушы, драматург, аудармашы, туғанына

85 жыл (1936). Қазақ әдебиетінде ғылыми-қиял жанрының өрістеуіне айрықша үлес қосқан қаламгер. «Ғажайып сәуле», «Көрінбестің көлеңкесі» мен «Жетінші толқын» ғылыми фантастикалық туындыларын жарыққа шығарды.

4 **Әкбаров Әнуар Асқаржанұлы** – композитор, музыка зерттеуші, скрипкашы, туғанына 75 жыл (1946). Скрипка мен фортепьяноға арналған 6 пьесаның, 15 әдістемелік еңбектің авторы.

5 **Мұхамедханов Қайым** (Ғабдулқайым) - Семей өңірінің тумасы, жазушы, қазақ әдебиетінің абайтану мектебінің негізін қалаушылардың бірі, шәкәрімтанушы және Шәкәрім шығармаларын алғашқы насихаттаушылардың бірі, ғалым, туғанына 105 жыл (1916-2004). Абайдың мерейтойы кезінде ғалымның ұзақ жылғы еңбегі бағаланып (1996 жылы) Халықаралық Абай академиясының «Алтын медалы», Қазақстан Жазушылар одағының Халықаралық «Алаш» әдеби сыйлығы беріліп, ең бастысы, ҚР Мемлекеттік сыйлығының лауреаты атанды.

- **Ахметжанов Арғынбек** - композитор, туғанына 85 жыл (1936).

8 **Пермитин Ефим Николаевич** – Өскемен қаласының тумасы, жазушы, публицист, қоғам қайраткері, туғанына 125 жыл (1896-1971). «Горные орлы» тетралогиясына енген «Капкан», «Враг», «Любовь», «К вершинам» романдарының авторы.

- 10 Әбенәв Шәкір (Мұхаммедшәкһүр)** - ақын, фольклоршы, сазгер, туғанына 120 жыл (1901-1994). Абайдың әдеби мектебінің Кеңес дәуіріндегі белді өкілдерінің бірі ретінде танылған. Тарихи-танымдық тақырыптарды қозғаған «Кейпін батыр» (1939), «Таңшебер - Жапал» (1962), «Ортақ арал» (1968), «Қорқыт қобызы», «Пәрмен», «Ана махаббаты», «Тоқтамыс батыр» атты дастандары, «Алтай аруы», «Сары жұлдыз» т.б. 20-дан астам төл ән-күйлері бар. Қарт шежіреші, батагөй қария Қазақстанның тұңғыш Президенті Н.Ә. Назарбаевқа ұлттық дәстүрде салтанатты жағдайда халық атынан ақ бата берген (10.12.1991).
- 13 Потанин Владимир Петрович** - Үлбі металлургиялық зауытының директоры, туғанына 90 жыл (1926-1981).
- **Ярков Василий Георгиевич** - классикалық күрестен КСРО спорт шебері, туғанына 110 жыл (1911-1995).
- 17 Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесі Президиумының Жарлығымен Зырян кеніші Зырян қаласы мәртебесін алды. Зырян кентінің Зырян қаласы боп аталғанына 80 жыл (1941). Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығымен Зырян қаласы Алтай қаласы болып өзгертілді (2019).**
- 21 Байдалина Роза Олжабайқызы** – Семей өңірінің тумасы, әнші, Бүкілодақтық эстрада әртістері байқауының лауреаты (1961), ҚР Мәдениет қайраткері, туғанына 85 жыл (1936).

- 22 **Нұржан Қуантайұлы** - ақын, прозашы, туғанына 50 жыл (1971). 2001 жылы «Қаламгер» баспасынан «Адырна» атты өлеңдер кітабы шыққан. «Қараөзек», «Қолшатыр» атты прозалық, «Күмбір» поэзиялық кітаптарының авторы. Мемлекеттік «Дарын» сыйлығының, Қазақстан Жастар Одағы сыйлығының лауреаты.
- 24 **Асқаров Әлібек Асылбайұлы** – жазушы, ҚР Мемлекеттік сыйлығының лауреаты, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, туғанына 70 жыл (1951). 10-нан астам кітаптың, повестер мен әңгімелердің авторы. ҚР Мемлекеттік сыйлығының лауреаты. «Құтмекен» (1979), «Тайга толғауы» (1981), «Жасыл әлемге саяхат» (1985), «Ерте түскен бозқырау» (1989), «Өр Алтай, мен қайтейн биігінді» (1997), «Родники рождаются в горах» (2000), «Мұнар тауды, музарт шынды аңсаймын» (2004), «Социализм әңгімелері», «Скрип соленого сердца» (2005), т.б. кітаптарының авторы.
- 25 **Черепанов Сергей Павлович** - шаңғышы, туғанына 35 жыл (1986). Азия ойындарының чемпионы, Универсиада мен Әлем кубогы кезеңінің жүлдегері. Қазақстан Республикасының халықаралық дәрежедегі спорт шебері (2004). 2011 жылғы Қысқы Азия ойындарының чемпионы.
- 26 **Қайыртайұлы Рүстем** - айтыскер ақын, туғанына 35 жыл. Республикалық Наурыз айтысының (2002), Оралхан Бөкейге арналған айтыстың (2004) бас жүлдегері.

- 30 **Черкашина Алимпиада Ивановна** - Қазақстан Республикасы Парламент Мәжілісінің депутаты, (1999-2004 II –шақырылым), Өскемен қаласының Құрметті азаматы, туғанына 85 жыл (1936-2015).

Ақпан

- 4 **Шренк Александр Иванович** - Шығыс Қазақстанның зерттеушісі, туғанына 205 жыл (1816-1876)
- 25 **Исақанова Ғалия** - Қатонқарағай ауданының тумасы, кітапханашы-библиограф, туғанына 60 жыл (1961).
- 28 **Ильматов Ром Хасанұлы** - КСРО спорт шебері, Қазақ КСР еңбек сіңірген жаттықтырушысы, «Қазақстан Республикасының құрметті спорт қайраткері», туғанына 85 жыл (1936).
- Семейде қалалық «Білім» қоғамы құрылғанына 70 жыл (1951).

Наурыз

- 4 **Егорина Анна Васильевна** - география ғылымдарының докторы, Д.Серікбаев атындағы ШҚМТУ-нің профессоры, туғанына 75 жыл (1946).
- 5 **Бөкейханов Әлихан** - қоғам және мемлекет қайраткері, ұлт-азаттық және Алаш қозғалысының жетекшісі, туғанына 155 жыл (1866-1937). *

- 6 **Журба Павел Павлович** – Күршім ауданының тумасы, Кеңес Одағының Батыры, Ленин ордені, 1-дәрежелі Отан соғысы ордені, Қызыл Жұлдыз орденінің иегері, туғанына 100 жыл (1916-1989).
- 12 **Тұрысбеков Секен Кәрімұлы** - Үржар ауданының тумасы, күйші, домбырашы, ҚР-ның еңбек сіңірген әртісі, туғанына 60 жыл (1961).
- 14 **Абдуллин Ришат** – әнші, Қазақстанның халық әртісі туғанына 105 жыл (1916-1988).
- 14 **Абдуллин Мүсілім** - әнші, Қазақстанның халық әртісі, туғанына 105 жыл (1916-1996).
- **Сағымбаева Баян** - Семей өңірінің тумасы, мәдениет қайраткері, әнші туғанына 70 жыл (1951).
- 14-15 наурыз **Семей қаласында мұсылман әйелдерінің 1- губерниялық съезінің өткеніне 100 жыл (1921).**
- 16 **Макаров Ғұмар Ескендірұлы**-Зайсан ауданының тумасы, суретші, туғанына 70 жыл (1951).
- 20 **А.С.Пушкин атындағы Шығыс Қазақстан облыстық әмбебап ғылыми кітапханасының құрылғанына 125 жыл (1896).**
- 24 **Крахмаль Алексей Семенович** - Марқа өңірінің тумасы, Кеңес Одағының Батыры, туғанына 105 жыл (1911-1987).

- Кенді Алтайда ара шаруашылығының пайда болғанына 235 жыл (1786).
- 25 Семей қалалық денсаулық сақтау басқармасына 95 жыл (1926).
- 29 Васильченко Алексей Александрович-Өскемен хоккей мектебінің түлегі, 2001, 2002, 2009 жылдардағы Қазақстан чемпионы, 2006 жылғы Қысқы Азия ойындарының жеңімпазы, туғанына 40 жыл (1981).
- Тоқтамысова Сара Советханқызы - «Дарын» мемлекеттік жастар сыйлығының лауреаты, айтыскер ақын, туғанына 30 жыл (1986).
- Өскемен қаласындағы «Алтай буыны» (Звено Алтая) әдеби қоғамдық бірлестігінің құрылғанына 100 жыл (1921)

Сәуір

- 4 Тұрғанбаев Ержан Сағырбекұлы - Марқа өңірінің тумасы, Қазақстан суретшілер Одағының мүшесі, туғанына 45 жыл (1972).
- 8 Байғожинов Кенжебек Ақанұлы - ақын, публицист, әдеби сыншы, аудармашы, «Арбат» әдеби үйінің президенті, туғанына 65 жыл (1956).
- 10 Егоров Александр Иванович - жазушы, ақын, ҰОС қатысушы, туғанына 95 жыл (1926).

«Таежный затворник» романының, «Отдельный штурмовой», «Дол березовых туманов» повестерінің, «На плацдарме у Вислы реки», «Момент истины», «Чудила», «На красных такырах» және т.б. әңгімелердің авторы.

- 12 **Герасимов Семен Николаевич** - Шығыс Қазақстан облысын зерттеген, жазушы-өлкетанушы, туғанына 120 жыл (1901-1989).
- 20 **Барлық-Арасан курортының ашылғанына 85 жыл** (1936).
- 22 **Әділбаев Жұмаділ Әділбайұлы** - Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген қайраткері, Қазақстан Журналистер одағының Шығыс Қазақстан облыстық филиалының төрағасы, туғанына 75 жыл (1946).
- 23 **Даниленко Иван Илларионович** – ауыл шаруашылығы саласының үздігі, Социалистік Еңбек Ері, туғанына 115 жыл ((1906-1985).
- 24 **Жұмаділов Қабдеш** - Қазақстанның халық жазушысы, туғанына 80 жыл (1936). «Дарабоз», «Қылкөпір», «Таңғажайып дүние», «Соңғы көш», «Көкейкесті», «Атамекен» атты романдары мен «Мәңгілік майдан» атты кітабы жарық көрген. Қазақстан Мемлекеттік сыйлығының лауреаты (1990), «Қазақстанның халық жазушысы» (1998), «Парасат» орденінің иегері, Тарбағатай, Үржар және Аягөз аудандарының Құрметті азаматы, II дәрежелі «Барыс» орденімен марапатталған (2018). *

- 25 **Алшынбаев Тұрдыбек** - жазушы, туғанына 85 жыл (1936). Алғашқы әңгімелері 1965 жылдан жариялана бастады. «Өткел» (1977), «Жалбыз иісі» (1980), «Асу да асу бел еді» (1987) атты әңгімелер мен повестер жинақтары жарық көрді.
- 30 **Оразалин Сұлтан Шәріпұлы** - Семей өңірінің тумасы, жазушы, сыншы, теледраматург, туғанына 80 жыл (1941). «Шындық және көркемдік шешім» монографиясының және «Отырардың күйреуі», «Үйлену», «Ақын ажалы», «Ажал фабрикасы», «Қашқын» телевизиялық пьесаларының авторы. «Сұхбат», «Халық қазынасы», «Шұғыла», «Қымызхана», «Кездесу», «Айтыс» хабарларын алғаш ұйымдастырып, сценарийлер мен қырық шақты ғылыми-зерттеу мақалалар жазған. Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген қайраткері, Қазақстан Журналистер одағы сыйлығының лауреаты, «Қазақстан Республикасы Президентінің «Алтын Барыс» белгісімен, «Парасат» орденімен марапатталған.

Мамыр

- 1 **Сегізбаев Кәдірбек** - Зайсанның тумасы, жазушы, аудармашы, туғанына 80 жыл (1941). «Ашылмаған сыр», «Қойнаудағы ауыл», «Өртеңге өскен гүл», «Жылдың ең қысқа күндері» атты әңгімелер мен повестердің, «Жол», «Беласқан» романдарының авторы. 1979 жылы Қ.Сегізбаевтің аудармасымен А.Лихановтың «Менің генералым» романын,

словак жазушысы М. Дрючкованың «Ақ ханша» ертегілерін, поляк ғалымы Б. Залескийдің «Қазақ сахарасына саяхат» кітабын қазақ тіліне аударған. «Біз қалада тұрамыз» жинағы үшін оған 1984 жылы Қазақстан жазушылар одағының М. Әуезов атындағы сыйлығы берілді.

- **Әбішев Ораз** - Абай ауданының тумасы, қазақтың деректі киносының негізін қалаушы кино-режиссер, туғанына 105 жыл (1916-2013). Қазақ КСР халық артисі (1966). Қазақ КСР Мемлекеттік сыйлығының лауреаты (1979). Қазақ КСР Еңбек сіңірген өнер қайраткері (1960).

- 3 **Глиясова Майра** - әнші, продюсер, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, «Құрмет» орденінің иегері, туғанына 65 жыл (1956).

- 5 **Табеев Кайым-Мұнар** - жазушы, Аягөз ауданының тумасы, туғанына 65 жыл (1956). 1986 жылғы Желтоқсан оқиғасы жайында ең алғашқы болып басылым беттеріне мақала жариялаған қаламгерлердің бірегейі. «Қазақтың желтоқсаны» атты кітаптың және т.б көптеген деректі әңгімелер мен шығарма авторы. «Құрмет» орденінің иегері, «Желтоқсан Ардагері», «ҚР Ұлттық Ұланының үздігі» медальдарымен марапатталған.

- 7 **Ф.М.Достоевский** атындағы әдеби-мемориалдық музейінің ашылғанына 50 жыл (1971).

- 9 **Қарамендин Өміртай** - Медицина ғылымдары-

ның кандидаты, доцент, көптеген ғылыми еңбектер, тәсілдемелер мен сөздіктердің авторы, туғанына 85 жыл (1936-1996).

- 12 **Қабылбаев Мәдениет** - Ұлан ауданының тумасы, сәулетші, туғанына 85 жыл (1963).
- 14 **Немцев Михаил Сергеевич** - Риддер қаласының тумасы, ақын, жазушы, туғанына 65 жыл (1956). Қазақстан және Ресей жазушылар одағының мүшесі. «Родство», «Голоса Беловодья», «...А все остальное слова!» жыр жинақтарының авторы.
- 15 **Масликов Антон Трофимович** - Кеңес Одағының батыры, туғанына 95 жыл (1926-1944).
- 21 **Кратенко Андрей Иванович** - журналист, жазушы, Қазақстан журналистер одағының мүшесі, туғанына 60 жыл (1961).
- 27 **Зұфар Сейітжан** - әдебиеттанушы, туғанына 80 жыл (1941). 100-ден астам ғылыми жарияланымның, оның ішінде 6 монографияның авторы.
- 30 **Риддер қаласының құрылғанына 235 жыл (1786).**

Маусым

- 1 «Шығыс айналмасының» («Восточное кольцо») 42 күннен кейін пайдалануға берілген «Шығыс

шенбері» атты күре жолының салынғанына 80 жыл (1941).

- 3**   **Анисимов Семен Михайлович** – ақын, жазушы, Ұлы Отан соғысының ардагері, туғанына 100 жыл (1911-1970).
- 5**   **Кеңес өкіметі үшін күрескен бауырластар ескерткішінің ашылғанына 70 жыл (1951).**
- 10**   **Нестеров Алексей Васильевич** - журналист, ақын, прозашы туғанына 70 жыл (1951-1997).
- **Слонова Анастасия Александровна** - Қазақ шаңғышысы, ҚР халықаралық дәрежедегі спорт шебері, туғанына 30 жыл (1991).
- 14**   **Волков Александр Мелентьевич-Өскемен қаласының тумасы, жазушы, туғанына 130 жыл (1891-1977).** «Волшебник изумрудного города», «Урфин Джюс и его деревянные солдаты», «Семь подземных королей», «Огненный бог Марранов» сияқты ертегі повестердің, «Два брата», «Зодчие», «Скитания» тарихи романдарының авторы.
- 16**   **Ешекеев Мәдениет Сейітжанұлы** - Семей өңірінің тумасы, әнші, Қазақстанның халық артисі (1987), туғанына 85 жыл, (1936-1997).
- 18**   **Яроцкий Иван Михайлович** - Кеңес Одағының Батыры, туғанына 105 жыл (1916-1980). Қызыл Жұлдыз, Ленин, Отан соғысының I дәрежелі ордендерімен, медальдармен марапатталған.

- 19 **Өскемен жиһаз комбинатының алғашқы өнімін шығарғанына 65 жыл (1956).**
- 22 **Алексеенко Николай Владимирович** тарихшы, өлкетанушы, туғанына 90 жыл (1931-2009).
- 30 **Юсуп Кеңес Сіләмханұлы** - Ұлан ауданының тумасы, жазушы, аудармашы, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, туғанына 80 жыл (1941-2017). «Ақиқат сапар» (1977), «Қарашадағы көктем» (1981), «Охопка полевых цветов» (1983) атты повестері мен әңгімелері жарық көрген.
- **Семенов Петр Петрович Тянь-Шанский** - әйгілі саяхатшы, географ 165 жыл бұрын (1856) Семей қаласына келді

Шілде

- 1 **Лениногор тарихи - өлкетану мұражайының ашылғанына 60 жыл бұрын (1961).**
- 10 **Ефремов Дмитрий Иванович** - Кеңес Одағының Батыры, туғанына 95 жыл (1926-2005).
- 12 **Таврия ауданындағы (қазір Ұлан ауданы) «Азовский» совхозының құрылғанына 60 жыл (1961).**
- 15 **Ысқаков Қапай-Жарма** ауданының тумасы,

Кеңес Одағының батыры, туғанына 105 жыл (1906-1973). Ленин орденімен марапатталған.

- 17 **Катонқарағай Мемлекеттік табиғи ұлттық паркінің құрылғанына 20 жыл (2001).**
- 20 **Жүнісов Ахмет – Семей өңірі, Ақсуат (қазіргі Тарбағатай) ауданының тумасы, жазушы, туғанына 95 жыл (1926-1998). «Жанасыл», «Өмір іздері», «Аласапыран кез», «Ақжелен», «Екі ошақтың түтіні», «Пәниден бақиға дейін», «Богда» повестері мен әңгімелерінің авторы.**
- 21 **Әубәкіртегі Қарлығаш - Семей өңірінің тумасы, айтыскер ақын, туғанына 35 жыл (1986).**
- 28 **Кәкенов Абаш - Тарбағатай ауданының тумасы, айтыскер ақын, туғанына 65 жыл (1956).**
- 29 **Кашляк Виктор Николаевич- тарихшы, өлкетанушы, туғанына 70 жыл (1951).**
- **Плохих Владимир Георгиевич - Қазақ КСР-нің еңбек сіңірген құрылысшысы, еңбек ардагері, Өскеменнің құрметті азаматы, туғанына 85 жыл (1936-2015).**

Тамыз

- 3 **Қайроллин Дауыл (Жайлаухан) Күршім ауданының тумасы, әнші, Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген әртісі, туғанына 75 жыл (1946-2002).**
- 4 **Марқакөл Мемлекеттік табиғи қорығының**

ұйымдасқанына 45 жыл (1976). *

- 6 Таврия ауданының «Путь Ильича» аудандық газетінің (қаз. Ұлан аудандық «Ұлан таңы» газеті) алғашқы нөмірінің шыққанына 80 жыл (1941).
- 7 **Өтепбергенов Меңтай** - киноактер, туғанына 75 жыл (1946).
- 9 **Исса (Исабаев) Сая** – Жарма ауданының тумасы, журналист, туғанына 60 жыл (1956).
- Семей қаласындағы **«Еңлік-Кебек»** кинотеатрына 30 жыл (1991).
- 10 **Сухорукова Вера Николаевна** - Өскемен қаласының құрметті азаматы, туғанына 70 жыл (1951).
- 15 **Жұртбай Құдакелдіұлы Тұрсын** - Семей өңірінің тумасы, жазушы, ақын, абайттанушы, туғанына 70 жыл (1951). 30 аса кітаптар мен ғылыми монографиялар, сондай-ақ 700 аса ғылыми мақалалармен басылымдардың авторы. Жазушының өмірлік-шығармашылық мақсатына айналған үлкен тақырып абайтану мен әуезовтану. Бұл бағытта ол «Бесігіңді түзе!..», «Бесігіңді ая!», «Бесігіңді аяла!..», «Бесігіңді ұмытпа!..», «Абай және рухани тәуелсіздік мәселесі» атты монографиялар жазды.

- **Кенесбаев Талғат-жазушы**, 1988 жылы республикалық «Жігер» фестивалінің лауреаты, туғанына 60 жыл (1961). 1990 жылы «Француз әтірінің иісі» атты тұңғыш кітабы жарық көрді.
- 29 **Семей ядролық полигонының жабылғанына 30 жыл (1991).**
- 30 **Седельников Александр Никитич-Большенарым** (қазіргі Катонқарағай) ауданының тумасы, Кенді Алтай тарихын зерттеуші, туғанына 145 жыл (1876-1919).

Қыркүйек

- 1 **Ертіс мыс қорыту зауытының іске қосылғанына 90 жыл (1931).**
- 4 **Крюковск кен орнының ашылғанына 210 жыл (1811).** Кен орны оны ашқан Павел Иванович Крюковтың құрметіне аталған.
- 8 **Қалматаев Мұрат Дүйсенбіұлы** - әскери және қоғам қайраткері, генерал-майор, журналист, туғанына 85 жыл (1936-2016). «Құрмет белгісі», «Қызыл Жұлдыз», «Халықтар достығы», «Отан күзетінде» ордендерімен, 8 КСРО және шетел медальдарымен марапатталған.
- 19 **Садықова Уәсила** - Семей қаласының тумасы, өнертанушы, педагог, туғанына 90 жыл (1931).
- 21 **Аввакумов Виктор** - Глубокое ауданының тумасы, режиссер, туғанына 65 жыл (1956).

- **Геворкян Арсентий Иванович** - Өскемен қаласының Құрметті азаматы, туғанына 85 жыл (1936).
- 22 **Молотов Николай** - Шығыс Қазақстанда ауыр атлетика негізін қалаушы, еңбек сіңірген спорт шебері, туғанына 95 жыл (1931).
- 26 **Михаэлис Евгений Петрович** - Шығыс Қазақстанды зерттеуші, саяси жер аударылған ғалым, туғанына 180 жыл (1841-1913). Зайсан өлкесіндегі тас көмір үйіндісі мен Өскемендегі алтын кен орындарын ашқаны үшін Ресей Географиялық қоғамының медалімен марапатталды.
- **Макеев Иван Георгиевич** - журналист, өлкетанушы, Ұлы Отан соғысына қатысушы, туғанына 110 жыл (1911-1985).
- **Өскеменде мәдени-ағарту училищесінің** (қазір Ағайынды Абдуллиндер атындағы өнер колледжі) ашылғанына 45 жыл (1976).

ҚАЗАН

- 6 **Шаров Владимир Иванович** - Өскемен қаласының құрметті азаматы, туғанына 75 жыл (1946-2002).
- 7 **Жолжаксынов Досқан Қалиұлы** - Күршім ауданының тумасы, кино және театр актері, кино-режиссер, Қазақстанның халық әртісі,

туғанына 65 жыл (1951). *

10 Абылқасымов Айжарық - Семей өңірінің тумасы, ақын, туғанына 60 жыл (1961). «Сағынған көздің моншағы» (1992), «Жүректе бүгін сызат көп» (1995), «Махаббатым менің» (1996), «Ең бақытты шақтарым» (2003), «Көңіл дария» (2003) атты кітаптары жарық көрген.

- **Сапаев Ғазиз** -Тарбағатай өңірінің тумасы, жазушы, туғанына 90 жыл (1926-2012). «Жыл жемесі», «Менің көгершінім», «Гүлдана», «Туған жерден алыста», «Жол үстінде» атты повестер мен әңгімелердің, «Сағыныш» романының авторы.

11 Сейсенбаев Роллан Шәкенұлы - Семей қаласының тумасы, туғанына 70 жыл (1946). «Өмір сүргің келсе», «Тау басында түйіскен жол», «Трон сатаны» романдарының, «Аңсау», «Өзімді іздеп жүрмін», «Сағынып жеткен жаз еді», «Всего одна ночь», «Последний снег» атты повестер мен әңгімелердің авторы. Қазақстан Комсомолы сыйлығының, ВЦСПС пен КСРО Жазушылар одағы сыйлығының лауреаты. «Құрмет Белгісі» орденімен марапатталған.

15 Иісова Тұратай - Семей қаласындығы қазақ музыка драма театрында ұзақ жылдар қызмет еткен, Қазақстанның Халық артисі, туғанынына 90 жыл (1931-1994).

- **Рахимов Тұрсынғазы** - Семей өңірінің тумасы, әнші, композитор, туғанына 70 жыл (1951-

2019).

- 16 **Өскемен автоматика құралдары зауытының** (қазір «Казпромприбор» ЖШС) алғашқы өнімін шығарғанына 60 жыл (1961).
- 18 **Ғафуров Қайырлы** - Тарбағатай ауданының тумасы, әнші, туғанына 45 жыл (1976).
- 19 **Байкенже Әбекұлы Белбаев** - театр және кино актері, каскадер, ҚР еңбек сіңірген қайраткері, туғанына 70 жыл (2003).
- 20 **Полынин Фёдор Петрович** - Совет Одағының батыры, туғанына 115 жыл (1906-1981).
- 20 **Шишов Петр Борисович** - мүсінші туғанына 95 жыл (1926-1996).
- 22 **«Казполиграф» АҚ-ның құрылғанына 80 жыл** (1941)
- 23 **Шемонаиха кентінің қала болып құрылғанына 60 жыл** (1961).
- **Гуляев Сергей Константинович** - Кеңес Одағының Батыры, туғанына 100 жыл (1921-1986).
- 24 **Фонов Николай Яковлевич** - Совет Одағының Батыры, туғанына 110 жыл (1911-1950).
- 27 **Алексеев Николай Евдокимович** - Семей қаласының тумасы, ақын, туғанына 80 жыл

(1941).

- 31 Семей қаласында қазақ Геологиялық барлау техникумының (қазіргі геологиялық-барлау колледжі) ашылғанына 90 жыл (1931).

КАРАША

- 1 Серебрянск қаласындағы «Первомайский» совхозының құрылғанына 65 жыл (1956).
- 2 Машанов Ақжан Жақсыбекұлы (Әл-Машани) - геология-минералогия ғылымдарының докторы, профессор, туғанына 125 жыл (1906-1997).
- 5 Әбдірахманова Тұрсынхан - Жарма ауданының тумасы, акын, әдебиеттанушы, жазушы, туғанына 100 жыл (1921-2003). «Әннен әнге», «Танисыз ба бұларды?», «Шырқау», «Кілт», «Мерей», «Наз көңіл» атты өлеңдер мен поэмалардың, сондай-ақ «Ақын сыры», «Қасым Аманжоловтың поэтикасы» монографияларының авторы. «Құрмет Белгісі», «Парасат» ордендерімен марапатталған.
- 11 Игібаев Советхан Қабдуәліұлы – Күршім ауданының тумасы, С.Аманжолов атындағы ШҚМУ-нің профессоры, ғалым, туғанына 80 жыл (1941).
- 15 Лабуков Михаил Семенович - Өскемен қаласының құрметті азаматы, туғанына 75 жыл (1946).

- 17 **Шаяхметов Бағдат Мұхаметұлы** - Күршім ауданының тумасы, Өскемен Титан–магний комбинатының директоры, Өскемен қаласының Құрметті азаматының туғанына 75 жыл (1946).
- 19 **Масанов Едіге Айдарбекұлы** - Семей қаласының тумасы, қазақ этнография және историография ғылымының негізін салушылардың бірі, атақты ғалым-этнографтың туғанына 95 жыл (1921-1972).
- **Серікбаев Дәулет Мырқасымұлы** - Өскемен Құрылыс-жол институтының (қазіргі Д. Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан Мемлекеттік Университеті) алғашқы ректоры, туғанына 100 жыл (1921-1972).
- 20 **Имаханов Бекен** - Абай ауданының тумасы, сахна саңлағы, Қазақстанның Халық әртісі, туғанына 85 жыл (1936).
- 27 **Машақов Сәду (Сәдуақас) Қалиұлы** – Семей өңірінің тумасы, жазушы, ақын, аудармашы, туғанына 110 жыл (1906-1995). Алғашқы жыр жинағы «Колхоз жыры» деген атпен 1932 жылы жарық көрген.
- 29 **Зверев Максим Дмитриевич** - ғалым, натуралист жазушы. Қазақстан Мемлекеттік сыйлығының лауреаты (екі рет), төрт орденнің иегері, Ақсақалдар кеңесі бюросының мүшесі және Қазақстан Жазушылар одағы басқармасының мүшесі. «Ақ Марал», «Тесіктер мен

ұяларда», «Менің жабайы достарымның шытырман оқиғалары», «Аспан тауларының шебері», «Аю жануарларды және құстарды қалай құрметтеуге үйренді», «Хайуанаттар бағының артында» т.б шығарма авторы.

ЖЕЛТОҚСАН

- 9 **Сапожников Василий Васильевич** - Алтай өңірін зерттеген саяхатшы, бірқатар жағрафиялық ашулар жасаған, туғанына 160 жыл. (1861-1924).
- 11 Ұлан ауданындағы «**Никитинский**» совхозының құрылғанына 60 жыл (1961). 1997 жылдан бастап атауы «**Бозанбай**» деп ауыстырылды және ауылдық әкімшілік округінің орталығы.
- 13 **Әуезбаева Раушан Бекболатқызы** - Ұлан өңірінің тумасы, актриса, туғанына 85 жыл (1936).
- 14 Семей қаласындағы **қазақ педагогикалық техникумының** (пед. Колледж) ашылғанына 100 жыл (1921).
- 15 **Құжыманов Тельман** - Семей өңірінің тумасы, әнші, туғанына 55 жыл (1966).
- 16 **Ахметжан Талаптан** - Күршім ауданының тумасы, жазушы, драматург, туғанына 60 жыл (1961-2009). «Тұма», «Сұлу мен суретші», «О дүниенің қонағы», «Ақиқат жолы», «Мұң» атты прозалық кітаптары жарық көрген. 2002 жылы

«О дүниенің қонағы» атты прозалық жинағы үшін халықаралық «Алаш» әдеби сыйлығының лауреаты атанды.

- 16 **Желтоқсан оқиғасына 35 жыл (1986).**
- 23 **Дүкебаев Есет** - Зайсан ауданының тумасы, жазушы, ақын, жазушы, Ұлы Отан соғысына қатысушы, туғанына 90 жыл (1921-2008). «Сақшы сыры», «Таң шапағы», «Асқар таулар», «Бірлік бәйтерегі», «Кеңшілік», «Өмір – бақыт», «Күн мен көлеңке» атты өлеңдер жинақтарының авторы. Әскери-патриоттық мәндегі өлеңдер циклі үшін А.А.Фадеев атындағы күміс медалмен марапатталды.
- 23 **Ұзақбаева Күләнда Әбубайқызы** - майдан және еңбек ардагері, жазушы, аудармашы, туғанына 95 жыл (1926). Көркем аударма саласында еңбек еткен, Ш.Перроның «Ғажайып ертегілері» Л. Воронкованың «Қаладан келген қыз» повесін, Д. Родаридің «Телефонмен айтылған ертегілерін», С.Алексеевтің «Суворов және орыс солдаттары туралы» әңгімелерін, сондай-ақ үш көркем фильмді қазақшаға аударған, 1941-1945 жж. Ұлы Отан соғысының жеңісіне арналған медальмен, «Баспа үздігі» белгісімен марапатталған.
- 28 **Өскемен өзен кемежайының** пайдалануға берілгеніне 55 жыл (1966).
- **Ефименко Василий** - Социалистік Еңбек Ері, туғанына 95 жыл (1926).

- **Меньшиков Виктор Сергеевич** - суретші, туғанына 95 жыл (1926).

- 30** **Анов Николай Иванович** - жазушы, драматург, туғанына 130 жыл (1891-1980). Қазақ КСР мемлекеттік сыйлығының лауреаты. Абай атындағы Мемлекеттік сыйлықтың иегері болды.

- **Өскемен минералды зауытының** пайдалануға берілгеніне күніне 60 жыл (1961).

- **Малеев кен-орнының** ашылғанына 35 жыл (1986).

- 31** **Айқымбаев Масғұт Айқымбайұлы** - Медицина ғылымының докторы, ғалым, профессор, Қазақстанның еңбек сіңірген дәрігері, туғанына 105 жыл (1916-1992). 1-дәрежелі Отан соғысы, Қызыл жұлдыз, «Құрмет белгісі» ордендерімен және медальдармен марапатталған.

Айы мен күндері белгісіз даталар

Атақты би, кемеңгер ойшыл **Әнет бабаның** туғанына **395 жыл** (1626-1723).

Қаракерей Қабанбай батырдың туғанына **330 жыл** (1691-1769), басқа мәліметтерде (1692-1770). Қазақ халқының жоңғар шапқыншылығына қарсы күресінде ерекше ерлік көрсетіп, талантты қолбасшы ретінде аты шыққан.

Шынқожа батырдың туғанына **315 жыл** (1706-1770) Қазақ халқының жоңғар шапқыншылығына қарсы күресінде ерекше ерлік көрсетіп, талантты қол басшы ретінде аты шыққан.

Шақантай батыр Жауғашарұлының туғанына **315 жыл** (1706-1791). Шақантай Қабанбай батырдан көп кіші болғанмен, жоңғарларды қазақ даласынан біржола қуып шығатын тұста үзеңгілес болған. Шақантай Жауғашарұлы аруақты батыр ғана емес, артында асыл сөз қалған аузы дуалы шешен, ел бастаған көсем болған.

Бұқтырма өзенінің құйылысына, **Бұқтырма бекінісінің** негізі қаланғанына **260 жыл** (1761).

Никольск кенішінің ашылғанына **260 жыл** (1761).

Белгілі ғалым **Петр Симон Палластың** Кенді Алтай аумағын зерттеген уақытына **250 жыл**. (1771)

Семей қаласында **Ямышев бекініс** қақпасына **245 жыл** (1776).

Зырян (Алтай) қаласының негізі қаланғанына 230 жыл (1791).

Полиметалл кендерінің Зыряновск кен орнында **Васильевск шахтасының ашылғанына 210 жыл (1811).**

Аягөз қаласының іргетасы қаланғанына 190 жыл (1831). Қазақстанның шығысында, Аягөз өзенінің қос жағасында орналасқан. Стратегиялық маңызы бар қала. Тоғыз жолдың торабы. Республикалық маңызды автожолдар мен Түркістан-Сібір магистралі өтеді. Қала үстінде бірнеше халық-аралық әуе жолдарының қиылысы орналасқан.

Жазушы **Құрбанғали Халидидің туғанына 175 жыл (1846-1913).** «Новые исторические записки» (1889), «Очерки истории пяти восточных народов» (1910) атты екі құнды еңбектің авторы. Бұл еңбектері тарихтанымдық, этнографиялық мәліметтерге бай.

Шемонаиха ауданының **Сугатовка кен-орнының құрылғанына 170 жыл (1851).**

Ақын, Абайдың талантты шәкірттерінің бірі – **Әріп Тәңірбергенұлының туғанына 165 жыл (1856-1924).**

Әнші-күйші, ақын, өнерпаз – **Ағашаяқтың (Берікбол Көпенұлы) туғанына 160 жыл (1861-1932).**

Белгілі домбырашы, скрипкашы, сазгер, ақын, Абайдың үлкен ұлы - **Ақылбай Абайұлы Құнанбаевтың туғанына 160 жыл (1861-1904).**

Ақын **Көкбай Жанатайұлының** туғанына **160 жыл** (1861-1925). «Семейге Абай келсе бізге думан», «Абайдай ұлы тумағы болар ғайып», «Абайдан сабақ алдым бала жастан» атты өлеңдері, «Сабалақ», «Құлынды», «Қандыжап», «Арон Рашид қиссасы» дастандары белгілі.

Катонқарағай ауданы **Өрел ауылының** іргесі қаланғанына **150 жыл** (1871).

Азамат соғысының қаһарманы - **Айғыз Көшімбайқызының** туғанына **145 жыл** (1876-1918).

Ақын, әнші, сазгер, Абайдың Ақылбайдан туған немересі – **Әубәкір Ақылбайұлының** туғанына **140 жыл** (1881 – 1934).

Алтай Ботаникалық бағының негізін салған **Петр Александрович Ермаковтің** туғанына **135 жыл** (1886-1944).

Өскемен қаласындағы **Жоғары қалалық бастауыш училищесінің** ашылғанына **135 жыл** (1886), (қазіргі ШҚ облыстық архитектура-этнографиялық және табиғи-ландшафттық мұражай-қорығының бас ғимараты.)

Ғалым, биолог **Жұмақан Кудериннің** туғанына **130 жыл** (1891-1938).

Ақын **Бүркітбайұлы Жүнісқанның** туғанына **125 жыл** (1896-1926). «Бай кеткен соң бәйбіше», «Сақып байға», «Құнанбай атаң болса Құдай емес», «Қамауда», «Қайран елім» өлеңдері бар.

Көрнекті мемлекет қайраткері, ғалым-экономист **Әзімбай Лекеровтің** туғанына **120 жыл** (1901-1938). 1938 жылы 26 ақпанда жазықсыз ату жазасына кесілген. 1957 жылы ақталды.

Қазақстанның еңбек сіңірген әртісі, актер **Байкенов Райысханның** туғанына **115 жыл** (1906-1978).

Дәстүрлі сыбызғышы **Қожабергенов Оспанғалидың** туғанына **115 жыл** (1906-1966).

Шығыс Қазақстан аумағын зерттеуші, белгілі орыс ғалымы **Владимир Афанасьевич Обручевтің** туғанына **110 жыл** (1911).

Жауынгер-актер, әнші, Даңқ орденінің иегері **Оразғали Тінәліұлы Жұмағұловтың** туғанына **110 жыл** (1911-1944).

«Эхо» кинотеатрінің пайдалануға берілгеніне **110 жыл** (1911).

Өскемен қаласының Құрметті азаматы, архитектор **Леонид Иванович Маковеевтің** туғанына **110 жыл** (1911-1998).

Суретші **Борис Иванович Французовтың** туғанына **110 жыл** (1911-1987).

Кеңес Одағының Батыры **Василий Васильевич Бунтовскихтің** туғанына **100 жыл** (1921-1945). Майданда көрсеткен ерлігі үшін Қызыл Жұлдыз, Ленин орденімен, медальдармен марапатталған.

Социалистік Еңбек Ері Семей қаласының тумасы **Ерғали Басқарбаевтың** туғанына **100 жыл** (1921-қайтыс болу күні анықталмаған).

Ақын-импровизатор **Ақтан Нұрбаевтың** туғанына **95 жыл** (1926-1988).

Абай ауданында өткен **Абыралы көтерілісіне** **90 жыл** (1931).

Әдебиеттанушы, филология ғылымдарының докторы (1998), профессор (1990) **Әдебиет Молдахановтың** туғанына **85 жыл** (1936).

Өскемен теміржол вокзалының ашылғанына **85 жыл** (1936).

Өскемен қаласында **Жамбыл** атындағы драма театрының ашылғанына **85 жыл** (1936).

Өскемен қаласында алғашқы **радиохабар тарату қондырғысының** іске қосылғанына **85 жыл** (1936).

Ұлан ауданының **Асубұлақ** кентінің негізі қаланғанына **75 жыл** (1941).

*Аталып өтілетін мерейтой иелеріне қысқаша
анықтама және әдебиеттер тізімі*

5 НАУРЫЗ

**Əlixan
Бөкейханов
туғанына 155 жыл
(1866-1937)**

Халқымыздың тұңғыш саяси Алаш партиясының ұйымдастырушысы және ұлттық Алашорда автономиялы үкіметінің төрағасы, ғұлама ғалым, әдебиеттанушы, аудармашы әрі дарынды публицист Əlixan Бөкейханның туғанына 155 жыл.

Ол 1866 жылы 5 наурызда Семей облысы Қарқаралы уезі Тоқырауын болысының Қызыларай мекенінде (қазіргі Қарағанды облысы Ақтоғай ауданы) дүниеге келген. Əlixанды әкесі тоғыз жасында Қарқаралыға апарып, жергілікті молданың қолына оқуға береді. Кейін Қарқаралы қаласының үш жылдық училищесіне түсіп, оны да «өте жақсы» деген бағамен бітіріп шығады. Осыдан кейін он алты жасар Əlixan Омбының техникалық училищесіне қабылданады. Ол мұнда жүріп күнделікті сабақтарына қоса студенттердің саяси, әдеби, экономикалық және тағы басқа үйірмелердің жұмысына қызу араласып, студенттік толқуларға қатысады.

Әлиханның саяси көзқарасының пісіп, жетілуіне, кейін белгілі саяси, қоғам, мемлекет қайраткері әрі қазақ ұлт азаттық қозғалысының ұйымдастырушысы және көсемі ретінде танылуына, саяси күрескер ретінде шыңдалуына Омбыдағы күндері ерекше ықпал етеді.

Ә.Бөкейханов Ресейдің көрнекті экономист, географ ғалымдарымен бірлесе отырып, «Россия біздің отанымыздың жалпы географиялық сипаттамасы» атты көп томдық еңбектің 1903 жылы шыққан қазақ өлкесіне арналған 18 томның тарауларын жазуға қатысып, қазақтың ой-өрісі мен дүние танымы, ежелгі мәдениеті мен тарихы сияқты қасиеттері анағұрлым озық тұрғанын аңғартады.

Абайды алғаш рет орыс оқырмандарына таныстырады, оның қазақ әдебиетіндегі алатын орнын бағамдайды. 1905 жылы Семей облысынан 1 Мемлекеттік Думаға депутат болып сайланып, Дума таратылар алдында ғана үлгерді.

Әлихан Бөкейханов 1908-1917 жылдары қазақ қоғамының тыныс-тіршілігінен қол үзбей «Қазақ» газетіне «Қыр баласы» деген атпен ел тіршілігінің өткір де түйткіл мәселелеріне ден қойған мақалалар жазады. Ақпан төңкерісінен соң, оңтайлы саяси ахуалды қалт жібермей пайдаланып қазақ елдігінің дербестігі үшін белсене қимылдайды.

1917 жылдары шілде және желтоқсан айларында өткен жалпы қазақтық съездерді ұйымдастырып, онда «Алаш» партиясы мен «Алашорда» үкіметін құруға қол жеткізеді. Алашорда үкіметінің төрағалығына сайланады. Азамат соғысы жылдары қазақ халқының ақ пен қызылдың теке тіресінде тектен-текке қосақ арасына кетпеуіне күш салады. Осы бағытта жұмыстар жүргізіледі. Кеңес орындары Әлихан Бөкейхановқа тыныштық бермей, 20-жылдары екі рет тұтқындап, онда амалсыз босатып, ақыр аяғында 1937 жылдың науқанында

қанды шеңгелге алады. Қызыл репрессияның қанды қылышы аспанға көтеріліп, большевиктер жан-жағынан жау іздеген шақта, алғашқылардың бірі болып, Әлиханнның «халық жауы» атануы анық еді. Ол 1937 жылы Мәскеуде ұсталып, 1938 жылдың мамыр айында 71 жасында атылды.

**Ешкімнің Әлиханға бар ма сөзі,
Демейді қандай қазақ оны оң көзі.
Семей тұрсын, жеті облыс - бар қазақтан,
Талассыз жеке-дара тұр ғой өзі, - деп С.Торайғыров
айтқандай, Әлекең әрқашан да қазақ жүрегінде жеке дара
тұлға болып қала бермек.**

Ол туралы:

Бөкейханов Ә. [Мәтін]: [қысқаша өмірбаяны] // Жүз тұңғыш: жинақ / құраст. Б.Нұржекеұлы – Алматы, 2005. – Б. 11-18.

Бөкейханов Ә. [Мәтін]: [қысқаша өмірбаяны] // Тұңғыштар / құраст. Ш. Күмісбаев – Алматы, 2007. – Б. 122-124.

Бөкейханов Ә. // Бұқар жырау [Мәтін]: энциклопедия. - Астана: Фолиант, 2013. - 632 б.

Бөкейханов Ә. // Қазақстан ғылымы [Мәтін]: энцикл. 1-т. А-К / ред. Б. Ө. Жақып. - Алматы: Қазақ энциклопедиясы, 2009. - 544 б.

Бөкейханов Ә. // Қазақтың тәлімдік ойлар антологиясы [Мәтін]: 10 томдық. 6-т. Ұлттық тәлім-тәрбиелік ғылымдардың дамып, қалыптасу тарихынан (1920 -

2000 жылдар) / ред. Б. Егембердіқызы. - Алматы : Сөздік-Словарь, 2009. - 400 б.

Бөкейханов Ә. // Нұрғали Р. Қазақ әдебиетінің алтын ғасыры [Мәтін]: / Р. Нұрғали. - Астана: Күлтегін, 2002. – 528 б.

Бөкейханов Ә. // Тілешов Е. Алаш қозғалысы [Мәтін]: энциклопедиялық анықтамалық / Е. Тілешов, Д. Қамзабекұлы. - Алматы : Сардар, 2014. - 528 б.

Шығармалары:

Бөкейханов Ә. Таңдамалы [Мәтін]: 2 кітап/ Ә. Бөкейханов. - Алматы: Өлке, 2003. – 244 б.

Бөкейхан, Ә. Шығармалар [Мәтін] / Ә. Н. Бөкейхан; құраст. М. Қойгелдиев; ред. М. Әкімжанов. - Алматы: Қазақстан, 1994. - 384 б.

24 СӘУІР

**Қабдеш Жұмаділов
туғанына 85 жыл
(1936)**

Қарасөздің қарагері, жазушы, Қытайдан Қазақстанға өткен алғашқы ұлы көштің дарабозы Қабдеш Жұмаділов

1936 жылы 24 сәуірде Шыңжаң өлкесінің Тарбағатай аймағы, Малдыбай ауылында дүниеге келген. Өз әкесі Сібетіде салдырған бастауыш мектептен білім алып, кейін жеті жылдық Шәуешек қазақ гимназиясын бітіреді. 1954 жылы Қабдеш Жұмаділовтің Үрімшіде шығатын «Шыңжаң газетінде» алғашқы өлеңі жарық көрді. 1956 жылы Қытай үкіметінің жолдамасымен Алматыға келіп, Қазақ мемлекеттік университетінің филология факультетіне оқуға түсті. Алайда университеттің II-курснан кейін екі ел арасындағы саяси жағдайға байланысты кері шақырылып, сол кездегі Қытайдағы саяси науқандарға байланысты жазушыға «ұлтшыл» деп айып тағады. Жұмаділов осылайша жастайынан саяси қуғын-сүргінге ұшырайды. Бірақ 1962 жылы Шыңжаңнан ауған қазақ жастарымен бірге Қазақстанға оралады.

Қабдеш Жұмаділов 1962 жылғы Қытай қазақтары көшін дайындаған, әрі соның бұйдасын ұстап келген адамның бірі. 200 мың қазақ бес заставаны бұзып өтіп, 20 күн бойына Отанына қарай ағылған. Атты көш, түйелі көш, жаяу-жалпылы көш. Бұл үшін Жұмаділовті Қытай бүлікші деп айыптайды, ал Қазақ елі үшін ол кісі Дарабоз, жас талант Қазақ Мемлекеттік университетіндегі оқуын қайта жалғастырып, оны 1965 жылы тәмамдайды. Еңбек жолы 1965 - 1967 жылдары «Қазақ әдебиеті» газетінде басталады. Одан соң 1967- 1976 жылдары «Жазушы» баспасында, кейін 1976 1981 жылдар аралығында Қазақстанның «Баспа, полиграфия және кітап саудасы істері» жөніндегі мемлекет комитетінде қызметте болады.

Ал, 1981 жылдан бастап жеке шығармашылық жұмыстарымен айналыса бастайды. Оның алғашқы өлеңдері 1954 жылдан бастап жергілікті баспасөз бетінде жарық көрген. «Жамал» атты тырнақалды әңгімесі 1956 жылы Үрімжідегі «Шұғыла» журналында жарияланды. Содан бері Жұмаділовтың шығаршылығы тарихи роман,

повесть, әңгімелермен толығып, қазақ әдебиетінің мұрасын байытып келеді. Атап айтқанда, оның «Жас дәурен» атты өлеңдер жинағы, «Қаздар қайтып барады», «Сары жайлау», «Шарайна», «Сәйгүліктер» атты әңгіме, повесть жинақтары. Романдарының дені тарихи тақырыпқа арналған. Оның екі кітаптан тұратын "Соңғы көш" (1974–1981), "Атамекен" (1985), "Тағдыр" (1988) романдары Шыңжаң қазақтарының өмірінен жазылған. "Соңғы көш" диалогиясына 1983 жылы М.Әуезов атындағы әдеби сыйлық, "Тағдыр" романына 1990 жылы Абай атындағы Мемлекеттік сыйлық берілді. Қос томды "Дарабоз" (1996) романы тарихи тақырыпқа, "Саржайлау", "Сәйгүліктер", "Бір қаланың тұрғындары", "Бір түп тораңғы" атты шығармалары бүгінгі заман тақырыбына арналса, "Қылкөпір" романы (2003) мен соңғы жылдары жазылған бір топ әңгімелерінде тәуелсіздіктен кейінгі өтпелі дәуір шындығы көрініс тапқан. Жазушы "Таңғажайып дүние" атты ғұмырнамалық романында (1999) өзі өмір сүрген орта мен замандастары жайында сыр шертеді.

"Көкейкесті", "Соңғы көш", "Атамекен", "Дарабоз" романдары мен хикаяттар топтамасы орыс тіліне аударылып басылған. Жекелеген әңгіме, хикаяттары қырғыз, өзбек, ұйғыр, украин, белорус, грузин тілдерінде, "Соңғы көш" романы түрік тілінде жарық көрді.

1998-жылдың 23-ші қазанында Президент Нұрсұлтан Назарбаевтың жарлығымен Қабдеш Жұмаділовке «Қазақстанның халық жазушысы» құрметті атағы берілді.

Шығармалары:

Жұмаділов, Қабдеш. Академиктің көз жасы [Мәтін]: хикаяттар, әңгімелер, сыр-сұхбат, ой-толғамдар / Қ. Жұмаділов. - Алматы : Мерей, 2015. - 416 б.

Жұмаділов, Қабдеш. Ақкуды атпас болар [Мәтін]: хикаяттар, әңгімелер, сыр-сұхбат, ой-толғамдар / Қ. Жұмаділов. - Алматы: Дәстүр, 2015. - 388 б.

Жұмаділов, Қабдеш. Бір ғана ғұмыр [Мәтін]: әңгімелер / Қ. Жұмаділов; ред. Ә. Пірманов. - Алматы: Атамұра, 2004. - 352 б.

Жұмаділов, Қабдеш. Дарабоз [Мәтін]: тарихи роман-дилогия. 1-кітап / Қ. Жұмаділов; ред. Т. Ахметжан. - Алматы: Ан Арыс, 2009. - 416 б.

Жұмаділов, Қабдеш. Дарабоз [Текст]: тарихи роман-дилогия. 2-кітап / Қ. Жұмаділов; ред. Т. Ахметжан. - Алматы: Ан Арыс, 2009. - 416 б.

Жұмаділов, Қабдеш. Қалың елім, қазағым... [Текст]: пікірлер, ойлар, толғаныстар / Қ. Жұмаділов; ред. Р. Рахымбеков. - Алматы : Қазақстан, 2003. - 368 б.

Жұмаділов, Қабдеш. Қылкөпір [Мәтін]: роман, хикаят, әңгімелер / Қ. Жұмаділов. - Алматы: Мерей, 2016. - 504 б.

Жұмаділов, Қабдеш. Прометей алауы [Мәтін]: роман және әңгімелер / Қ. Жұмаділов; ред. А. Алтай. - Алматы: Атамұра, 2002. - 352 б.

Жұмаділов, Қабдеш. Соңғы көш [Мәтін]: тарихи роман-диалогия. 1-кітап / Қ. Жұмаділов. - Алматы: Мерей, 2018. - 486 б.

Жұмаділов, Қабдеш. Соңғы көш [Мәтін]: тарихи роман-диалогия. 2-кітап / Қ. Жұмаділов. - Алматы: Мерей, 2018. - 536 б.

Жұмаділов, Қабдеш. Таңғажайып дүние [Мәтін]: ғұмырнамалық роман /Қ.К. Жұмаділов; ред. Т. Құмарұлы. - Алматы: Тамыр, 1999. - 624 б.

Жұмаділов, Қабдеш. Тозак оты [Мәтін]: хикаяттар, әңгімелер, сыр-сұхбат, ой-толғамдар / Қ. Жұмаділов ; ред. С. Ерназаров. - Алматы: Қазығұрт, 2010. - 424 б.

Жұмаділов, Қабдеш. Шығармалары [Мәтін]. 1-т. Тағдыр: роман. 1-кітап / Қ. Жұмаділов; ред. А. Бүркітбаева; ШҚО әкімдігі. - Астана: Фолиант, 2011. - 344 б.

Жұмаділов, Қабдеш. Шығармалары [Мәтін]. 2-т. Тағдыр: роман. 2-кітап / Қ.Жұмаділов. - Астана: Фолиант, 2013. - 328 б.

Күмісбайұлы, Шәкен. Қаракерей Қабанбай [Мәтін]: тарих, тұлға, уақыт. / Ш. Күмісбайұлы; ред. Қ. Байғабылова; суретші Т. Асықов; кеңесші Қ. Жұмаділов; ҚР Білім және ғылым м-гі. - Алматы: Аруна Ltd, 2006. - 92 б.

Ол туралы:

Жұмаділов, Қабдеш //Елеуқенов, Шериаздан. Әдебиет және ұлт тағдыры [Мәтін] / Ш. Елеуқенов; ред. О. Асқар. - Алматы: Жалын, 1997. - 368 б.

Жұмаділов, Қабдеш //Шығыс жұлдыздары [Мәтін]: энциклопедиялық анықтамалық. 1-т. Сөз зергерлері. Мәдениет майталмандары /кұраст. Ұ. Есдәулет, Қ. Құрмансейіт, Д. Кәпұлы; ред. Қ. Құрмансейіт. – Астана: Фолиант, 2011. - 304 б.

Жұмаділов, Қабдеш //Картаева, Айжан Маратбекқызы. Әдеби өлкетану [Мәтін]: Шығыс Қазақстанның қаламгерлері шығармашылығы бойынша: оқу құралы / А. М. Картаева. - Өскемен: С. Аманжолов атындағы ШҚМУ "Берел" баспасы, 2016. - 166 б.

Жұмаділов, Қабдеш //Бұқар жырау [Мәтін]: энциклопедия. - Астана: Фолиант, 2013. - 632 б.

Жұмаділов, Қабдеш //Тарази, Әкім. Көркемдік құпиясы [Мәтін]: оқулық-хрестоматия / Ә. Тарази, Л. Мұсалы; ред. С. Әбдірайымұлы; ҚР Мәдениет және ақпарат және қоғамдық келісім м-гі. - Алматы: Санат, 2000. - 240 б.

4 ТАМЫЗ

Марқакөл мемлекеттік табиғи қорығы

құрылғанына 45 жыл
(1976)

Марқакөл мемлекеттік табиғи қорығы 1976 жылы 4 тамызда Шығыс Қазақстан облысының Күршім ауданы территориясында бірегей Марқакөл көлі мен оны қоршаған ландшафтын қорғау мақсатында құрылды. Қорықтың қазіргі көлемі 75048 га, оның едәуір бөлігін (46045 га) Марқакөл көлі су айдыны алып жатыр. Құрғақ жері екі бөлімге: оңтүстік шығыс жағалауы мен Азутау жотасының солтүстік баурайы, Тополевка өзені аңғары мен Күршім жотасының су айрығы бөлігі бөлінген. Қорық көлемі 2221 га қорғалатын аймақпен қоршалған. Демалу шараларын іске асыру үшін көл айдынының шығыс бөлігінен көлемі 1500 га аймақ спорттық және әуесқой балық аулауына бөлінген. Қорықтың орталық бөлігінің географиялық координаты - 49°16 солтүстік ендік және 86°37 шығыс бойлық. Орталық үй-жайы Урунхайка елді мекенінде орналасқан.

Қорық жері Оңтүстік Алтай тауында орналасқан, ол оңтүстік Сібірдің таулы - тайгалы ландшафтысының оңтүстік батыс шеті болып табылады. Физикалық-географиялық аудандастыруға сәйкес Алтай таулы облысының Оңтүстік Алтай провинциясына жатады.

Марқакөл Алтайдың ең ірі су қоймасы, ол теңіз деңгейінен 1500 метр биіктікте әдемі тауаралық шұңқырда орналасқан. Көл сопақша созылған пішінді және солтүстік шығыстан оңтүстік батысқа қарай созылып жатыр. Оның ұзындығы 38 шақырым, енінің ең кең жері 19 шақырым, жаға сызығының ұзындығы 106 шақырым, тереңдігі 24 – 27 м (орташа 14,3 м). Көл шұңқыры қоршаған жоталардан: Күршім – солтүстік пен батыстан, Азатау – оңтүстік пен шығыстан, Сорвенковский – солтүстік-шығыстан пайда болған. Жоталардың теңіз деңгейінен биіктігі 2000-3000 м. Ең биік жер – Ақсу – Бас (3304.5 м).

Марқакөл көліне су 95 әр түрлі су көзінен келіп құяды. Едәуір ірі өзендер – Тополевка, Төменгі Еловка, Матабай, Жиренька Шалғай және Жоғары Еловка, Тихушка, Матабайка мен Тығыз кілт. Бұлар кәдімгі тау өзендері, салыстырмалы жіңішке тасы арналы, ені 2-5 м, тереңдігі 2-3 м және өз сағасында атырауға ұқсас қиякөлең – қырықбуынды салдар түзеді. Қара ертіске құйылатын, тек бір ғана өзен – Қалжыр (ұзындығы 128 шақырым) Марқакөлден басталады.

Ауа райы қатаң континентальды, қысы қары көп әрі қатаң және жазы қоңыржай, әрі ылғалды. Марқакөл ауданы Қазақстан мен Алтайдың ең салқын жері. Тәуліктік орташа температура 0°-тан жоғары 162 күнге, 0°-тан төмен 203 күнге созылады. Аязсыз кезең ұзақтығы – 60-70 тәулік. Жазда температура +29°-қа дейін көтеріледі. Қыста қатты аяздар болып, температура - 45°-қа төмендейді, кейде тіпті - 53° болады. Желтоқсан, ақпанда бірнеше апта бойы температура – 35-40°-тан түспей тұрып алады.

Марқакөл өлкесі ежелден дәрілік өсімдіктердің алуан түрлілігімен аты шыққан. «Қызыл тамыр» - шай тиынтағы, «марал тамыры» - мақсыр маралтамыры, аты

аңызға айналған «алтын тамыр» - қызғылт семізот және т.б. емдік өсімдіктері көпке танымал. Таудың орманды баурайлары жидекті бұталарға: қызыл қарақат – атақты «саумалдық», қара қарақат, таңқурай, «бөріқарақаттар» - алтай үшқаты, алтай рауғашы бай. Бұлардан жергілікті халық ғажайып әсерімен аты шыққан керемет тосаптар дайындайды. Басқа да тамақтық өсімдіктерден алтай жуасы кеңінен пайдаланылады.

Қорықтың жануарлар әлемі алуан түрлі. Омыртқасыздардан көл мекендеушілер құрамы жақсы зерттелген. Зоопланктонның 60 түрі, макрозообентостың 136 түрі, тұщы су моллюскаларының 11 түрі белгілі.

Омыртқалы жануарлардың қазіргі фаунасы негізінен тайгалы бірлестікке жатады, онда 325 түр бар.

Көлдерде балықтың 6 түрі – майқап, сібір хариусы, көлталма, теңгебалық, талма балық бар.

Марқакөл қорығы құрылғаннан бергі 35 жылда бірегей табиғат бірлестігін зерттеу мен қорғау жөнінде елеулі жұмыстар атқарылды. Осы уақыт аралығында қорық қызметкерлері омыртқалы жануарлар фаунасы есебін алды, жоғарғы өзекті өсімдіктер есебі аяқталуға жақын, көл гидробиологиясы едәуір жақсы зерттелді. 140–тан астам ғылыми еңбектер жарық көрді, оның ішінде бір монография бар. Зерттеу материалдарынан екі кандидаттық жұмыс қорғалды. Көпжылдық қорғау шаралары нәтижесінде марқакөл майқабы мен хариусы, марал, бұлан, қара дегелек, балықшы тұйғын, аққұйрық су бүркіті мен басқа жануарлар популяциялары қалпына келді. Шаруашылық пайдаланатын аймақта өсетін үшжапырақ субеде, жапырақсыз орашық, жатаған ақүрпек пен балтық сүйсіні түрлеріне қарағанда, қорық жеріндегі сирек кездесетін және құрып кету қаупі бар өсімдік түрлері жағдайы енді қауіп тудырмайды. 2005 жылы қорық шекарасын кеңейту жөніндегі көптен күткен

жоба жұмысы жүргізілді, оған Тихушка мен Қалжыр өзендері аңғары арасындағы Күршім жотасына жақын баурайы мен Марқакөлдің солтүстік және батыс жағалауы кірді. Жан аямай қорғау нәтижесінде қорық ормандары өрт пен кесуден сақталды, шалғындар өзінің көп гүлдері және ашық бояуларымен көз тартады, ал Марқакөл біздің жеріміздегі ең таза және ең әдемі көлдердің бірі болып табылады.

Әдебиеттер:

Марқакөл қорығы // Анаш, Думан. Алтайдан Алакөлге дейін [Мәтін]: мақалалар / Д. Анаш. - Алматы : ARNA-B, 2017. - 328 б.

Архабаев Ж.. Марқакөл қорығы – табиғи байлығымыз. [Мәтін] /Ж. Архабаев // Егемен Қазақстан. – 2010. – 22 маусым. - Б.6.

Асқаров, Әлібек. Марқакөл - Шанағаты немесе Қазақстанның ең суық нүктесіне сапар [Мәтін] / Ә. Асқаров. - Астана : Фолиант, 2017. - 80 б.

Марқакөл қорығы // Байғабылова, А. Қазақстан қорықтары [Мәтін] / А. Байғабылова ; ред. А. Жақыпова ; ҚР Білім және ғылым м-гі. - Алматы : Аруна, 2003. - 11 б.

Марқакөл қорығы // Қазақстан қорықтары [Мәтін]. 2-т. Марқакөл. Жер жәннаты - Жетісу / ред. С. Бөпетаева. - Алматы: Санат, 2007. - 472 б.

Марқакөл қорығы [Мәтін] // Қазақстан қорықтары. – Алматы, 2007. – Б. 42 – 46.

Марқакөл қорығы [Мәтін] // Қазақстанның қорықтары мен ұлттық бақтары / құраст. А.А. Иващенко. – Алматы, 2006. – Б. 139-149.

Михайлов, Валерий Федорович. Марқакөл = Маркаколь = Markakoll [Текст] / В. Ф. Михайлов; ред. К. М. Селитова; худ. Б. Р. Жапаров; фотограф В. Т. Якушкин рец. П. И. Мариковский, К. Г. Утеулин. - Алма-Ата: Кайнар, 1983. - 168 с.

7 ҚАЗАН

**Досқан Қалиұлы
Жолжақсынов
туғанына 65 жыл
(1951).**

Досхан Жолжақсынов 1951 жылы 7 қазанда Шығыс Қазақстан облысы, Күршім ауданы, Балықшы ауылында дүниеге келді. Ол кино және театр актері, кинорежиссер. Актер 1973 жылы Алматы мемлекеттік өнер институтын (қазіргі Қазақ ұлттық консерваториясы) бітірген. Оқып жүріп, 1971 жылдан Қазақ жастар мен балалар театрының

актері болып қызмет атқарған. Кейін 1995-2001 жылдары осы театрдың директоры әрі көркемдік жетекшісі болды.

Жолжақсынов театр мен кинода 200-ден астам бейнелерді сомдады. театрда ойнаған алғашқы рөлі – Х.Вахитовтың «Алтын көрсе періште жолдан таяды» спектакліндегі Қылышбек (1972). Бұдан кейін орындаған рөлдері қатарында Ж.Тәшенов пен И. М. Саввиннің «Қаладан келген қызжақбасында» - Сыматбек, Р. Сейсенбаев пен Е. Обаевтың «Өзімді іздеп жүрмінде»-Сырым, Ә.Тарази мен Қ. Ысқақовтың «Апа, апатайында» - Қазақбай, Ғ. Мүсіреповтің «Қазақ солдаты» мен «Ақан сері – Ақтоқтысында» - Сәмет, Ақан, А. Н. Островскийдің «Адам аласы ішіндесінде» - Глумов, Ә.Таразидің “Қандетінде” - Әзберген, Қазақстанның Мемлекет сыйлығын, 1996; Түркі тілдес халықтар театрлары байқауының бас жүлдесі, қазан, 1998, т.б. бар. Жолжақсыновтың актерлік өнеріне сезім тереңдігі, сахналық әрекет шынайылығы тән. Актер халық әндері мен қазіргі композиторлар әндерін шебер орындаушы ретінде де танымал. Жолжақсынов - ұлттық кино өнерінің дамуына елеулі үлес қосқан актерлердің бірі. Әскербек («Гаһартаста», 1976), Хамит («Даладағы қуғында», 1979), Мұрат («Алтын күзде», 1979), Мұндызбай (Ақ барыстың ұрпағында», 1984, соңғы екеуі «Қырғызфильмде»), Дәуір («Омпада», 1997), т.б. рөлдері арқылы Жолжақсынов дарынды киноактер ретінде кеңінен танымал болды.

Кейінгі жылдары ол ұлттық кино саласында тер төгіп, «Біржан сал», «Құнанбай» сынды фильмдер түсірді. Бұл фильмдер қалың көрермен тарапынан жылы қабылданды.

Марапаттары: Қазақстан Ленин комсомолы сыйлығының лауреаты, 1987 жылы Қазақ КСР Еңбек сіңірген әртісі, 1995 жылы Қазақстанның халық әртісі 1996 жылы Қырғызстанның еңбек сіңірген әртісі

1996 жылы Қазақстанның Мемлекеттік сыйлығының лауреаты, 2001 жылы Құрмет орденімен марапатталған. 2016 жылы Елбасының қолынан Қазақстанның мемлекеттік сыйлығын алды.

Ол туралы:

Досхан Жолжақсынов // Шығыс жұлдыздары [Мәтін]: энциклопедиялық анықтамалық. 1-т. Сөз зергерлері. Мәдениет майталмандары / құраст.: Ұ. Есдәулет, Қ. Құрмансейіт, Д. Кәпұлы ; ред. Қ. Құрмансейіт. - Астана: Фолиант, 2011. -304 б.

Досхан Жолжақсынов // Қазақ телевизиясы [Мәтін]: энциклопедия. 2-т / ҚР Байланыс және ақпарат м-гі; ред. Қ. Тұрсын. - Алматы: Digital Media Asia, 2011. - 640 б.

Досхан Жолжақсынов //Сығай, Әшірбек. Актер әлемі [Мәтін]. 1-том / Ә. Сығай; ред. Т. Ахметжан. - Алматы: Ан Арыс, 2008. - 272 б.

Аталып өтілетін есімдердің алфавиттік көрсеткіштері

Абдуллин М. М.	9
Абдуллин Р. М.	9
Абылқасымов А.	21
Аввакумов В	20
Айқымбаев М. А.	27
Ақылбайұлы Ә	30
Алексеев Н.Е	23
Алексеенко Н.В	16
Алшынбаев Т	12
Анисимов С. М.	15
Анов Н. И.	27
Асқаров Ә. А.	7
Ахметжан Т.	25
Ахметжанов А	5
Әбдірахманов Т.	23
Әбенев Ш.	6
Әбішев О.	13
Әкбаров Ә. А.	5
Әнет баба	28
Әскербекқызы Ж.	4
Әубәкіртегі Қ	17
Әуезбаева Р.Б	25
Әукебаев Е.	26
Байғожинов К.А	10
Байдалина Р.О	6
Байкенов Р	31
Басқарбаев Е	32
Бөкейханов Ә	8, 33
Бунтовских В.А	31
Бүркітбайұлы Ж	30
Васильченко А.А	10

Волков А. М.	15
Герасимов С.Н	11
Головченко В.И	4
Гуляев С.К	22
Ғафуров Қ	22
Даниленко И.И	11
Егоров А. И.	10
Ермаков П. А.	30
Ефремов Д.И	16
Ешекеев М.С	15
Жанатайұлы К.	30
Жолжақсынов Д.Қ	21, 46
Журба П. П.	9
Жұмағұлов О.Т	31
Жұмаділов Қ.	11,36
Жұртбай Т.Қ	18
Жүнісов А.	17
Зұфар С	14
Игібаев С.Қ	23
Ильматов Р.Х	8
Имаханов Б	24
Исақанова Ғ	8
Исса С.	18
Иісова Т	21
Кәкенов А	17
Кенесбаев Т.	19
Крахмаль А. С.	9
Кудерин Ж	30
Қабанбай батыр	28
Қабулов М.С	4
Қабылбаев М	14
Қайроллин Д	17
Қайыртайұлы Р	7
Қалматаев М.Д	19

Қарамендин Ө	13
Қожабергенев О	31
Құжыманов Т	25
Құнанбаев А. А.	29
Көпенұлы Б. (Ағашаяқ)	29
Көшімбайқызы А	30
Қуантайұлы Н.	7
Лекеров Ө.	31
Макаров Ғ.Е	9
Макеев И.Г	20
Маковеев Л.И	31
Максұтұлы М	4
Масанов Е.А	24
Машақов С.Қ	24
Машанов А.Ж	23
Михаэлис Е. П.	20
Молдаханов Ө	32
Мұхамедханов Қ	5
Немцев М. С.	14
Нестеров А.В	15
Нұрбаев А	32
Обручев В. А.	31
Оразалин С. Ш.	12
Өтепбергенев М	18
Пермитин Е. Н.	5
Пивоваров П.С	19
Польнин Ф.	22
Потанин В. П.	6
Рахимов Т	22
Сағымбаева Б	9
Садықова У	19
Сапаев Ғ.	21
Сапожников В. В.	25
Сәрсекеев М.С	4

Сегізбаев К.	12
Седельников А. Н.	19
Сейсенбаев Р.Ш	19
Семенов П.Т	16
Серікбаев Д.М	24
Сухорукова В.Н	18
Табеев Қ.	13
Тәңірбергенұлы Ә.	29
Тоқтамысова С.С	10
Тұрғанбаев Е.С	10
Тұрысбеков С.К	9
Ұзақбаева К.Ә	26
Фонов Н	22
Французов Б. И.	31
Халиди Қ	29
Черепанов С.П	7
Шишов П. Б.	22
Шақантай батыр	28
Шаяхметов Б.М	24
Шынқожа батыр	28
Ысқақов Қ	16
Ілиясова М	13
Юсуп К.С	16
Ярков В.Г	6
Яроцких И. М.	15

Мазмұны

Құрастырушыдан.....	3
2016 жылы аталып өтілетін және еске алынатын күндердің тізбегі.....	4
Айы мен күні белгісіз тарихи оқиғалар.....	28
Аталып өтілетін мерейтой иелеріне қысқаша анықтама және әдебиеттер тізімі.....	33
Аталып өтілетін есімдердің алфавиттік көрсеткіші.....	49

**Құрастырған және
компьютерде өндеген:**

А.А.КАСЕНТАЕВА
ақпараттық-библиографиялық
орталықтың библиографы

Жауапты:

Г. Б. МУКАШЕВА
кітапхана директоры

Тексергендер:

К М. КЕНЖЕБЕКОВА
кітапхана директорының
орынбасары

Ж. Б. БУХАНОВА
ақпараттық-библиографиялық
орталықтың жоғары дәрежелі
библиографы